

Подальшого дослідження, на наш погляд, потребують питання розробки різноманітних мовних портфоліо із врахуванням індивідуального підходу до учня, причому це можуть бути теоретичні і практичні проекти не тільки для старшокласників, але й для учнів основної школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. A Common European Framework of Reference / Council for Cultural Cooperation, Educational Committee, – Strasbourg. – 2001. – P.9.
2. Wilson H., Urazova O. Language Learner's Portfolio: Emotional Intelligence Kit. Birmingham – 2006. – 18 p.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Навчальний посібник. – К.: Академвидав. – 2004. – 352 с.
4. Європейське мовне портфоліо. Проект для учнів основної та старшої школи. – К.: Академвидав. – 2008. – 98 с.
5. Коваленко О.Я. Про вивчення іноземних мов у 2007-2008 н.р. Методичні рекомендації // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2007. – № 3. – 128 с.

УДК 371.315

С.І. Нетьосов

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ПРАВОЗНАВСТВУ

У статті розглядаються методичні підходи до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні правознавству. Вирішення вказаної проблеми автор розглядає на основі застосування електронного навчально-контролюючого посібника “Основи правознавства. Тестові завдання”, використання комп’ютерних можливостей для вирішення юридичних задач на уроках права, побудову правознавчих схематично та візуально-графічних моделей на основі ІКТ, а також використання Інтернету для навчання основ правознавства школярів.

Methodical approaches to development and getting to know of practical part of school law education based on ICT (informational communication technology) are observed in the article. For solving the mentioned problem the author suggests using of electronic educational controlling text-book “Bases of Law. Test Tasks”, using of computer opportunities for solving law tasks during Law lessons, building of law schematic and visual-graphic models based on ICT, and also using of Internet for studding bases of Law for schoolchildren.

Перехід світового співтовариства до інформаційного суспільства, глобалізація економіки, демократизація суспільного життя спричиняють необхідність пошуку нових методичних підходів до використання у навчальному процесі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Україна визначила свої стратегічні орієнтири в справі інформатизації освіти, розробивши шляхи адаптації школи до сучасних вимог у Законі України “Про освіту”, Державній національній програмі “Освіта. Україна XXI століття”. Перспективи розвитку ІКТ в освіті та науці на поточну п’ятирічку визначені в постанові № 1153 Кабінету Міністрів України від 7 грудня 2005 року, якою затверджена Державна програма “Інформаційні та комунікаційні технології в освіті та науці” на 2006-2010 роки.

ІКТ – це система сучасних інформаційних методів, прийомів праці та їх організації на основі комп’ютерно-технічних засобів, спрямованих на збирання, накопичення, зберігання, опрацювання, передавання, розповсюдження, представлення та використання інформації, що розширює можливості людини в сучасній суспільній діяльності [1: 10].

Правознавство покликане навчити учнів аналізувати і з правової точки зору оцінювати суспільно-політичні події, діяти відповідно до норм права в типових життєвих ситуаціях, користуватися нормативно-правовими актами, різноманітними джерелами права. Тому розробка методичних підходів до використання ІКТ на уроках правознавства – актуальна проблема сучасної освіти.

Навчання правознавства засобами ІКТ у школі присвятили свої роботи В.Гончаренко [5], В.Недзельська [4], О.Певцова [6], Т.Ремех [7], Г.Фрейман, С.Нетьосов, С.Нетьосова [9] та інші фахівці, які представили та узагальнили досвід використання комп'ютерних та мультимедійних технологій на уроках з даної дисципліни, сформулювали функціональні можливості ІКТ як засобу навчання, проаналізували форми використання інформаційних технологій на конкретних етапах уроку правознавства, розробили електронні програмно-педагогічні засоби (ППЗ) для навчання праву.

Сьогодні існує певний дефіцит електронних матеріалів для організації опанування як теоретичною, так і практичною складовою правознавчої освіти, не пропонуються системи методичних розробок уроків правознавства з використанням ІКТ, відсутні електронні матеріали, які створювали б можливість використання їх з урахуванням дидактичної і методичної доцільності, індивідуальних особливостей учнів та рівня підготовленості конкретного класу.

У запропонованій статті розглядаються методичні підходи до використання сучасних інформаційних методів та прийомів роботи на уроках правознавства на основі комп'ютерно-технічних засобів. Ці проблеми досліджуються на основі аналізу організації навчання правознавству з використанням тестових завдань та тестів, юридичних задач, правознавчих схематично та візуально-графічних моделей, використання Інтернету для навчання школярів правознавства.

Аналіз теоретичних досліджень та практики використання тестових завдань та тестів поставив питання по відбору, структуруванню та формалізації правознавчого навчального матеріалу, вибору певних видів тестових завдань, встановленню критеріїв їх оцінювання.

Тестові завдання використовуються для виявлення рівня засвоєння учнями нового матеріалу та оцінювання результатів процесу навчання. На основі класифікації тестів, запропонованих О.Фідрею [8], був розроблений електронний навчально-контролюючий посібник, за допомогою якого вчитель-правознавець має можливість підготувати формативний тест [2].

Відбір навчального матеріалу для включення в тестові завдання здійснювався на підставі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти та програм курсу “Основи правознавства”.

Структурно ППЗ “Основи правознавства. Тестові завдання” складається з трьох частин: “Основи теорії держави та права”; “Основи публічного права України”; “Основи приватного права України”.

Для підготовки тестових завдань формалізація правознавчого навчального матеріалу здійснювалась шляхом: відбору понятійного апарату, який необхідно включити до системи контролю та корекції; виділення ознак, характерних рис, ключових термінів, явищ та процесів, включених до програм; формулювання практичних завдань, які демонструють вміння та навички розв'язання життєвих ситуацій на основі законодавства; представлення навчального матеріалу в такій формі, яка відкриває можливості для проведення систематизації, класифікації, виділення особливого, знаходження помилки в судженнях, встановлення критеріїв класифікації, проведення аналізу, синтезу та співвідношень понять.

Тестові завдання об'єднані у три форми. До форми I включені такі види завдань: 1) вибір однієї правильної відповіді із запропонованого переліку; 2) вибір декількох правильних відповідей із запропонованого переліку; 3) тестове завдання на впізнання або альтернативне тестове завдання, яке пропонує зробити вибір між двома можливими відповідями.

До форми II входять: 1) тестові завдання, в яких учень повинен провести класифікацію або систематизацію ознак (рис), споріднених або схожих процесів (явищ) за

запропонованим критерієм; 2) тестові завдання, у яких потрібно співвіднести поняття; 3) тестові завдання, що містять ситуації, у яких потрібно обрати варіанти вирішення проблеми.

До форми III включені тестові завдання, у яких на місця пропусків у визначеннях понять або положень з нормативно-правових актів потрібно додати один із запропонованих варіантів.

Результати тестування не відображаються в рамках стандартної 12-ти бальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів. Шкала оцінювання тестових завдань встановлена залежно від складності завдання та деталізації відповіді, глибини знання законодавства, суті проблеми та часу потрібного для надання правильної відповіді.

Мінімальна кількість балів – 1, виставляється в тому разі, якщо учень повинен обрати одну відповідь у репродуктивному тестовому завданні. Якщо ж учневі потрібно провести певну мислинську роботу (систематизувати, класифікувати тощо) то кількість балів варіюється від 2 до 6. У тестових завданнях, де потрібно підставити поняття та положення, учню надається 1 бал за кожний правильний варіант. Максимальна кількість балів – 6, встановлена за правильне виконання тестових завдань на вирішення практичної ситуації. “Конструктор тестів” створює можливість вчителю підготувати тест необхідної якості з 810 запропонованих тестових завдань.

Принциповим положенням у підході до оцінювання формативних тестів є те, що в тестовому завданні, яке вимагає обрання декількох варіантів відповіді, правильною вважається тільки та відповідь, де вказані всі варіанти. А якщо є хоч одна помилка, то вважаємо таке тестове завдання невиконаним.

Таким чином, на основі ППЗ “Основи правознавства. Тестові завдання”, до якого включені формативні тести для використання їх на етапі осмислення, систематизації, узагальнення нових знань і умінь, етапі перевірки знань і умінь, підведенні підсумків уроку, з’ясовуються знання правових понять, їхні характерні риси та ознаки, відпрацьовуються вміння проводити систематизацію, класифікацію правознавчих категорій, учні вчаться приймати рішення (а якщо обмежити час, то й в умовах цейтноту) відповідно до норм права, розвиваються навички роботи з комп’ютерною технікою, що сприяє формуванню правознавчих компетентностей [2; 3].

Уміння використовувати знання, отримані на уроках правознавства, діяти згідно норм права у конкретних правовідносинах учні вчаться, вирішуючи юридичні задачі на основі ІКТ.

Для цього кожна задача пропонується учням на окремому слайді. Так, наприклад, до теми “Кримінальне право” нами пропонується задача: *“А.Петренко 19 років, повертаючись із дискотеки, розбив скло, проник до магазину “Мобілочка” та взяв декілька мобільних телефонів. Спрацювала сигналізація й він був затриманий працівниками міліції”*. Для вирішення наведеної задачі на наступному слайді надається таблиця, зміст якої, залежно від підготовленості класу, може варіюватися (табл. 1).

Таблиця 1.

План-таблиця до теми “Кримінальне право”

№	Критерії аналізу	Зміст критеріїв у наведеній ситуації
1.	Нормативно-правова база, що регулює ситуацію	
2.	Юридичні факти, їхні визначення та ознаки.	
3.	Об’єкт –	
4.	Об’єктивна сторона –	
5.	Суб’єкт –	
6.	Суб’єктивна сторона –	

Цей вид роботи може бути організований як індивідуально з кожним учнем, так і з групами школярів. Варіанти представлення результатів роботи над задачами можуть бути представлені усно, у друкованому варіанті через принтер, може бути організована взаємна перевірка між учнями або творчими групами, публічне представлення рішення на основі мультимедійного проектору тощо. Для самоперевірки учням пропонується слайд, який містить повну розгорнуту відповідь на задачу.

Наявність в архіві вчителя декількох задач, які висвітлюють різні аспекти теми, що вивчається на уроці, дає можливість організувати практичну роботу із застосування теоретичних знань та положень нормативно-правових актів для вирішення практичних ситуацій.

Принципове значення для формування правознавчих компетентностей учнів мають вміння проводити аналіз та синтез. Ці вміння та навички формуються на основі комплексної навчальної роботи як з теоретичною, так і практичною складовими змісту правознавчої освіти на основі ІКТ, а також шляхом підготовки на основі Microsoft PowerPoint графічних схем або моделей.

Так, опанування теми “Державний устрій” починається з представлення відповідної схеми (рис. 1), об’єднання учнів у малі творчі групи та організації виконання серії завдань за допомогою шкільного підручника: “1. Закінчіть формулювання понять. 2. Заповніть схему. 3. Розкрийте зміст понять і термінів, сформулюйте їх визначення. Наведіть приклади. 4. Охарактеризуйте зміст поняття “демократія”. 5. Який внесок в укріплення демократії можеш внести особисто ти?” Результати роботи групи представляють класу.

Рис. 1. Схема до теми “Державний устрій”.

Такі форми роботи не тільки сприяють розвитку вмінь працювати у команді, аналізувати матеріал підручника або нормативно-правового акту, але й створюють можливість сформулювати в учнів алгоритм формулювання поняття. Адже для всіх видів монархій та республік, які учні включають до наведеної схеми, родовою ознакою виступає форма державного правління, а видові особливості учні визначають за допомогою підручника. На основі визначеної родової ознаки та видових відмінностей учні й формулюють відповідні поняття. Аналогічним шляхом організується робота з іншими блоками схеми.

Навички оперування правовими поняттями формуються на основі завдань, які передбачають побудову певної моделі. Так, наприклад, розглядаючи тему “Особистість, суспільство, держава”, учням пропонується завдання: “Сформулюйте за допомогою підручника поняття “людина”, “особистість”, “громадянин” та побудуйте графічну модель співвідношення цих понять”. Для виконання завдання об’єднуємо учнів у малі групи по 4-5 осіб й на їхній основі організуємо роботу. По її завершенню пропонуємо представити класу результати праці, якщо є необхідність, то наводимо власний варіант моделі (рис. 2).

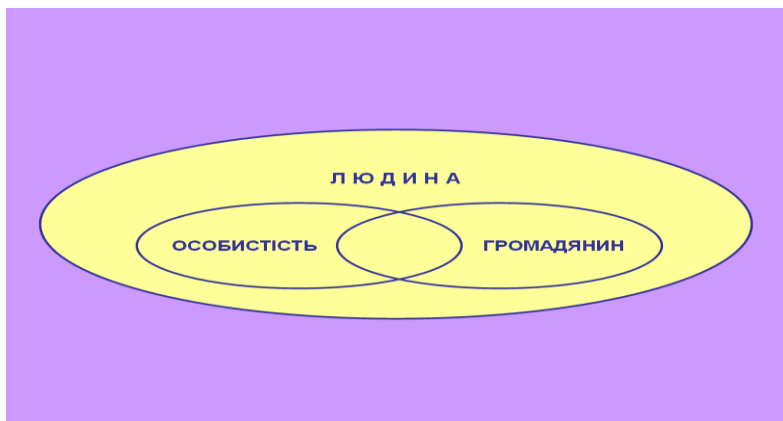

Рис. 2. Графічно-візуальна модель співвідношення понять “людина”, “особистість”, “громадянин”.

Аналогічні завдання пропонуються для побудови моделей, наприклад, системи права, системи законодавства, моделі виборця, моделі народного депутата України тощо.

Крім створення з графічно-схематичних моделей, ІКТ надають можливість організувати роботу з моделями візуальними [9]. Так, на уроці за темою “Соціальні, економічні та культурні права громадян України” об’єднуємо клас у творчі групи та ставимо завдання: “На основі стандартного набору картинок, які пропонує пакет Microsoft Office, побудуйте моделі систем: а) соціальних, б) економічних, в) культурних прав громадян України”. Можливий варіант моделі соціальних прав пропонується на слайді (рис. 3).

Можливість організації графічно-схематичного та візуально-схематичного моделювання на основі ІКТ, відкривають нові підходи до роботи з формування вмінь та навичок аналізу та синтезу на уроках правознавства, підвищують зацікавленість дітей, сприяють зростанню ефективності навчання правознавству на основі індивідуалізації та диференціації навчання, розвивають практичні вміння та навички застосування комп’ютерної техніки, теоретичних знань і положень з права, формують правознавчі компетентності школярів.

Особливе значення для формування інформаційно-правових компетентностей має Інтернет. Для організації навчання правознавству з використанням цього досягнення цивілізації використовується перелік адресів веб-сайтів з назвою веб-ресурсів, якими учні можуть користуватись для пошуку нормативно-правових актів або іншої необхідної інформації.

Таким чином, аналіз підходів до використання можливостей ІКТ та організації навчання правознавству на основі комп’ютерно-технічних засобів дає можливість сформулювати наступні умови підвищення ефективності навчання цьому предмету в школі:

- 1) навчання правознавству повинне здійснюватись на основі системного використання ІКТ на всіх етапах уроку з врахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів;
- 2) навчання правознавству з використанням ІКТ повинно носити інтерактивний характер;
- 3) застосування ІКТ на уроках правознавства спрямовується на формування правознавчих компетентностей учнів, які є складовою частиною суспільствознавчих та загальнопредметних (ключових) компетентностей школярів.

На порядок денний постає питання розробки електронного посібника з курсу “Основи правознавства”, до складу якого необхідно включити архіви схем, таблиць, ребусів, кросвордів за всіма темами, блоки тестових завдань та тестів, юридичних задач та дефініцій курсу, блок методично підготовлених нормативно-правових актів, що вивчаються у середній школі та адреси правознавчих веб-сайтів. Вирішення вказаного питання розширить методичні та дидактичні можливості вчителя правознавства, створить умови для активізації творчої діяльності учнів, буде сприяти формуванню на уроках не тільки правознавчих, а й суспільствознавчих та загальнопредметних компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жалдак М.І. Педагогічний потенціал комп’ютерно-орієнтованих систем навчання математики / Комп’ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб. наук. праць / Редкол. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова. – Випуск 7. – 2003. – С. 3 – 12.
2. Меньяйленко А.С., Нетьосов С.І., Розсоха В.М. Електронний навчально-контролюючий посібник “Основи правознавства. Тестові завдання” // Освіта Донбасу. – 2007. – № 2 (121). – С. 69 – 73.
3. Меньяйленко О.С., Нетьосов С.І., Розсоха В.М. Основи правознавства. Тестові завдання. Навчально-контролюючий посібник: [Електронний ресурс]. – Луганськ, Луганський нац. пед. унів-т ім. Тараса Шевченка, 2007. – 1 disk.
4. Недзельська В.М. Деякі аспекти використання комп’ютера на уроках історії та правознавства // Комп’ютер у школі та сім’ї. – 2000. – № 3. – С. 37.
5. Правознавство: Навч. посібник: [Електронний ресурс] / За ред. В.Г.Гончаренка. – К.: УІПЦ, 2002. – 1 disc.
6. Певцова Е.А. Теория и методика обучения праву: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 400 с.
7. Ремех Т.О. Досвід проведення уроків правознавства з використанням мультимедійних технологій // Комп’ютер у школі та сім’ї. – 2004. – № 2. – С. 46 – 48.

8. Фідря О.Г. Організація вчителем контрольньо-корекційного етапу навчально-пізнавальної діяльності учнів // Історія та правознавство. – 2006. – № 3 (67) січень. – С. 2 – 6.
9. Фрейман Г.О., Нетьосов С.І., Нетьосова С.Ф. Функціональні можливості інформаційно-комунікаційних технологій як засобу навчання правознавства (на прикладі уроку узагальнення і тематичного оцінювання з теми “Правопорушення та юридична відповідальність”) // Історія в школах України. – 2007. – № 4. – С. 33 – 36.

УДК 371.32

Н.М. Островерхова, В.П. Чудакова

МАТЕМАТИЧНО-СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ АНАЛІЗУ ЯКОСТІ УРОКУ

Статтю присвячено висвітленню математично-статистичних методів аналізу якості уроку.

The article is devoted to illumination mathematical-statistic methods of analysis the quality of a lesson.

Постановка проблеми. Незалежно від змісту та характеру теми педагогічного дослідження, зазвичай, воно включає методологічне обґрунтування. Це посилення на надійні методи, за допомогою яких перевіряється висунута дослідником гіпотеза, розроблена концепція, результати дослідження. При цьому важливим є облік чинників, які визначають характер переходу від науки до практики в теоретико-прикладних дослідженнях. З цією метою у педагогічних дослідженнях широко використовуються математично-статистичні методи. З-поміж них чільне місце посідає кореляційний аналіз, який потребує визначення характерних ознак педагогічних явищ і процесів, розробки параметрів, критеріїв і технологій оцінки їх стану.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій з теми. Проблема виміру та оцінювання якості педагогічних явищ і процесів стала предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних учених. У їхніх публікаціях піднімаються переважно питання методології педагогіки (В.В.Краєвський, Є.В.Бережнова); основи педагогічних досліджень (В.К.Сидоренко, П.В.Дмитренко); методи і методологія психолого-педагогічних досліджень (П.І.Образцов), модель аналізу педагогічних технологій (Г.К.Селевко); методологія і методи психологічного дослідження (В.І.Загвязинський) та ін.

Безпосередньо математично-статистичні методи дослідження проблем психології та педагогіки висвітлюються А.Д.Наследовим, А.М.Кутейніковим, Л.Ф.Бурлачуком, С.М.Морозовим та ін. Однак прикладний аспект розробок недостатньо розкрито в існуючій літературі. Зокрема, складною і нерозв'язаною є проблема використання математичних методів в оцінці якості уроку, перевірці концепції щодо доцільності розгляду уроку як складної, динамічної педагогічної системи.

Мета статті: а) методом кореляційного аналізу підтвердити достовірність теоретично розроблених систем оцінних параметрів ефективності основних підсистем уроку (організаційної, дидактичної, психологічної, виховної, санітарно-гігієнічної) та уроку в цілому як педагогічної системи; б) довести педагогічну доцільність розробки та використання варіативних технологій як підвищення якості аналізу і самоаналізу уроку.

Основна частина статті. Кореляційний аналіз у психолого-педагогічній літературі тлумачиться як спосіб перевірки гіпотез про зв'язки між змінними з використанням коефіцієнта кореляції, що виступає як міра прямої чи оберненої пропорційності між двома змінними (А.Д.Наследов) [1: 147]. На думку інших учених (Л.Ф.Бурлачук, С.М.Морозов) [2], кореляційний аналіз – це метод статистичного дослідження взаємозалежності між змінними, що пов'язані кореляційними відношеннями. Кореляційними (лат. *correlatio*–співвідношення,